

судах Беларусі; 9) особи, які працюють на небезпечних промислових об'єктах; 10) усі недієздатні особи; 11) особи, які скоїли злочини; 12) іноземні громадяни, які підлягають депортації; 13) особи, які клопочуть про отримання притулку в Беларусі.

Враховуючи передовий досвід закордонних країн, вважаємо, що проблема дактилоскопічної реєстрації населення України на сьогоднішній день має декілька аспектів, від вирішення яких залежить швидке реагування криміналістичних підрозділів по розкриттю злочинів.

По-перше, це прийняття закону України «Про дактилоскопію».

По друге – фінансова підтримка криміналістичних підрозділів ОВС з боку держави: виділення коштів на придбання відповідного сучасного обладнання, а також створення єдиної комп'ютерної мережі, надійно захищеної від стороннього втручання.

По-третє. Найважливішим ми вважаємо підтримку з боку населення України.

І останнє. Хоча і з'являються нові способи ідентифікації особи (за малярським райдужним обертанням ока, голосу, будові молекули ДНК), дактилоскопічні методи залишаються неперевершеними по надійності, простоті використання і собівартості.

Список літератури: 1. Статистична звітність МВС України 2002–2003 рр. 2. Біленчук П.Д., Лисиченко В.К., Клименко Н.І. Криміналістика: Підручник К., 2001. 3. Про результати дактилоскопічного відділу НДЕКЦ при ГУМВС України в м. Києві за 9 місяців 2003 р. К., 2003. 4. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради України. 1991. №4. Ст.20. 5. Наказ МВС України від 11.09.2001 року «Про затвердження Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України». 6. Проект Закону України «Про дактилоскопію» від 18.06.1999. 7. Проект Закону України «Про ідентифікацію особи» від 18.06.1999 р. 8. Торвальд Ю. Век криміналістики: Пер. с нем / Под ред. и со вст. ст. Ф.М. Решетникова. 3-е изд. М., 1981. 9. Федеральный закон «О государственной дактилоскопической регистрации в Российской Федерации» от 09.07.1998 г. в ред. Федерального закона от 09.03.2001 года №25–ФЗ.

Надійшла до редколегії 23.01.04

С.В. Краснокутський

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРИВАТНОГО ДЕТЕКТИВА ТА ОХОРОНЦЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Вивчення зарубіжного правового досвіду в сфері функціонування недержавної правоохоронної системи становить певний інтерес як для вітчизняного законодавця, так і для державних правоохоронних органів (у першу чергу, міліції). Він дозволяє розробити і впровадити в життя найбільш оптимальні правові механізми діяльності приватних служб безпеки, налагодити механізм взаємодії охоронно-детективних структур з державними

правоохоронними органами, а також вжити державі заходи, спрямовані на недопущення порушень прав і свобод громадян зазначеними структурами.¹

У зв'язку з цим неабиякий інтерес викликає досвід Російської Федерації у даній сфері, оскільки правовий статус охоронно-детективних структур у цій країні детально регламентований. До того ж, інтерес до досвіду Росії обумовлений тим, що легалізація діяльності недержавних правоохоронних органів проходила там в період напруженої криміногенної ситуації в країні, що, у свою чергу, наклало відбиток на законодавство про приватну й охоронну діяльність і правозастосовчу практику.

До сказаного також варто додати, що поява у законодавстві Росії норм, що регулюють питання, пов'язані з охоронно-детективною діяльністю, спричинило за собою появу численних наукових праць з зазначеної проблематики.

Останні дванадцять років у російській юридичній науці активно ведеться дослідження: причин виникнення приватної охоронної і детективної діяльності;² статусу недержавних суб'єктів правоохоронної діяльності [3, с.8]; основних видів правопорушень, що скоєні співробітниками недержавних правоохоронних структур у ході своєї професійної діяльності. Також юридичною наукою охарактеризовані основні способи перевищення повноважень приватними охоронцями і детективами, сформульовані рекомендації і пропозиції для державних правоохоронних органів щодо профілактики/розкриття правопорушень у сфері охоронно-детективної діяльності.

Цілями даної статті є:

1) аналіз законодавства Російської Федерації, що регулює відносини у сфері недержавної правоохоронної діяльності;

2) виявлення особливостей правового статусу співробітника приватно-детективної чи охоронної організації в Російській Федерації.

Правову основу приватної охоронної і детективної діяльності складає Закон «Про приватну детективну й охоронну діяльність у Російській Федерації» № 2487–1 від 11.03.1992 р. (зі змінами на 10.01.2003 р.). У ньому надано визначення приватної й охоронної діяльності³ (ст.1 Закону) [1, с.4], вста-

¹ Завдяки можливостям створеної у м. Москві комп'ютерно-технологічної системи контролю за діяльністю приватних охоронно-розшукових структур і обігом службової та цивільної зброї вдалося виконати понад 5000 оперативних запитів, що надійшли від державних та правоохоронних органів [1, с.139].

² Як зазначає А.В. Овчаров, у ході соціологічного опитування, проведеного серед представників бізнесу, на питання про те, чи існує необхідність створення приватних охоронних та детективних структур, були отримані такі відповіді: 68% опитаних висловилися за їхню необхідність, 18% вважають, що в них немає необхідності та 14% опитаних не змогли дати відповідь [2, с.67].

³ Згідно з ч.1 ст.1 Закону приватна детективна й охоронна діяльність – це надання на оплачуваній договірній основі послуг фізичним або юридичним особам підприємствами, що мають спеціальний дозвіл (ліцензію) органів внутрішніх справ, з метою захисту законних прав та інтересів своїх клієнтів [1, с.4].

новлені види приватної охоронної й детективної діяльності¹ (ст.3 Закону) [1, с.4–5], надано визначення приватного детектива (ст.4 Закону) [1, с.5], передбачено правило про обов'язкове ліцензування² органами внутрішніх справ діяльності приватних детективів та охоронців³ (ст.6 Закону) [1, с.6], визначені обмеження у сфері діяльності приватного детектива⁴ (ст.7 Закону) [1, с.7], зазначені види охоронно-розшукової діяльності (ст.ст.13–14 Закону) [1, с.9], визначені умови застосування спеціальних засобів та вогнепа-

¹ Важливо відзначити, що перелік видів такої діяльності є вичерпним! До числа видів приватної охоронної детективної діяльності відносяться наступні: 1) збір відомостей з цивільних справ на договірній основі з учасниками процесу; 2) вивчення ринку, збір інформації для ділових переговорів, виявлення некрдитоспроможних чи ненадійних ділових партнерів; 3) встановлення обставин неправомірного використання у підприємницькій діяльності фірмових знаків і найменувань, недобросовісної конкуренції, а також розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю; 4) з'ясування біографічних та інших даних, що характеризують особу (з письмової згоди громадянина), при укладенні з ним трудового або іншого контракту; 5) пошук без звісти зниклих громадян; 6) пошук втраченого громадянами або підприємствами, установами, організаціями майна; 7) збір відомостей з кримінальних справах на договірній основі з учасниками процесу. Протягом доби з моменту укладання контракту з клієнтом на збір таких відомостей приватний детектив зобов'язаний письмово повідомити про це особу, що здійснює дізнання, слідчого, прокурора або суд, в залежності від того, на якій стадії знаходиться кримінальна справа. З метою охорони дозволяється надання наступних видів послуг: 1) захист життя і здоров'я громадян; 2) охорона майна власників, у тому числі при його транспортуванні; 3) проектування, монтаж і експлуатаційне обслуговування засобів охоронно-пожежної сигналізації; 4) консультування і підготовка рекомендацій клієнтам з питань правомірного захисту від протиправних зазіхань; 5) забезпечення порядку у місцях проведення масових заходів [1, с.5].

² Стаття 17 Федерального Закону «Про ліцензування окремих видів діяльності» від 08.08.2001 р., № 128-ФЗ також передбачає, що недержавна (приватна) охоронна діяльність і недержавна (приватна) розшукова діяльність підлягають ліцензуванню [1, с.61].

³ На наш погляд, серед підстав для відмови у видачі ліцензії на право здійснення приватної або детективної діяльності у РФ (ст.6 Закону) найбільш особливими є: а) подача заяви особою, що не досягла встановленого законом віку (21 рік); б) подача заяви громадянином який, перебував на службі у правоохоронних органах та здійснював контроль за приватною і детективною діяльністю, якщо не минув один рік з моменту його звільнення.

⁴ Стаття 7 Закону встановлює, що приватним детективам забороняється: 1) приховувати від правоохоронних органів відомі їм факти про вже скоєні злочини, або злочини, що готуються; 2) видавати себе за співробітників правоохоронних органів; 3) збирати відомості, пов'язані з особистим життям, з політичними і релігійними переконаннями окремих осіб; 4) здійснювати відео- і аудіозапис, фото- і кінозйомку у службовому чи інших приміщеннях без письмової згоди на це відповідних посадових чи приватних осіб; 5) вдаватися до дій, що зазіхають на права і свободи громадян; 6) скоювати дії, що ставлять під погрозу життя, здоров'я, честь, гідність і майно громадян; 7) фальсифікувати матеріали або вводити в оману клієнта; 8) розголошувати зібрану інформацію, використовувати її у будь-яких цілях всупереч інтересів свого клієнта чи в інтересах третіх осіб; 9) передавати свою ліцензію для використання її іншими особами.

Проведення розшукових дій, що порушують таємницю листування, телефонних переговорів і телеграфних повідомлень або зв'язаних з порушенням гарантій недоторканості особи чи житла, тягне за собою встановлену законом відповідальність [1, с.7].

льної зброї при здійсненні охоронної та детективної діяльності (Розділ V Закону).¹

Окремої уваги заслуговує ст.9 Закону, що встановлює вимоги до договору на надання охоронно-детективних послуг. Закон установлює, що цей договір носить конфіденційний характер і повинний укладатися в письмовому вигляді. До числа обов'язкових умов цього договору належать:

- 1) інформація про число, дату видачі ліцензії;
- 2) зміст доручення і термін його виконання;
- 3) обов'язок приватного детективного підприємства надати письмовий звіт клієнту про результати виконаної роботи;
- 4) орієнтовна сума гонорару і грошових витрат [1, с.7].

Особливістю зазначеного Закону є відсутність у ньому спеціальної статті, присвяченої принципам діяльності недержавних правоохоронних структур. Проте, у цілому ряді статей Закону сформульований ряд найважливіших принципів діяльності охоронно-детективних структур. Так, у ст.1 Закону закріплені такі принципи, як:

1) неможливість поширення дії законів, що закріплюють правовий статус працівників державних правоохоронних органів, на громадян, які здійснюють приватну детективну або охоронну діяльність;

2) неможливість здійснення приватними детективами або охоронцями оперативно-розшукових дій, які законом віднесені до виключної компетенції державних правоохоронних органів.

У ч.3 ст. 3 Закону закріплено принцип взаємодії приватних охоронно-детективних структур з державними правоохоронними органами з метою забезпечення правопорядку та боротьби зі злочинністю.

У ст.4 Закону встановлені такі принципи здійснення детективної діяльності, як:

1) здійснення приватної детективної діяльності на території РФ виключно громадянами РФ;

2) неможливість поєднання приватної детективної діяльності з державною службою або з виборною оплачуваною посадою у громадських об'єднаннях (політичних партіях).

Серед інших законодавчих актів Росії федерального рівня, у яких зачіпаються питання, зв'язані з діяльністю приватних детективів і охоронців також слід виділити Федеральний Закон «Про оперативно-розшукову діяльність» від 12.08.1995 р., № 144–ФЗ,² Федеральний Закон «Про зброю» від

¹ Охоронець або приватний детектив має право застосувати зброю чи спеціальні засоби у наступних випадках: 1) для відбиття нападу, що безпосередньо загрожувє їхньому життю й здоров'ю; 2) для припинення злочину проти охоронюваної ними власності, при вчиненні правопорушником фізичного опору; 3) для відбиття групового чи збройного нападу на охоронювану власність; 4) для попередження (пострілом у повітря) про намір застосувати зброю, а також для подачі сигналу тривоги чи виклику допомоги (ст.ст.17–18 Закону).

² Частина 2 ст.7 даного Закону передбачає, що органи внутрішніх справ мають право збирати відомості, необхідні для ухвалення рішення стосовно громадян, які подали заяву до органів внутрішніх справ про видачу дозволу на приватну й охорон-

13.12.1996 р., №150–ФЗ (у редакції Федерального Закону від 10.01.2003 р., № 15–ФЗ).

Згідно зі ст.4 Федерального Закону «Про зброю» приватні детективи й охоронці, а також недержавні юридичні особи, що здійснюють охоронно-детективні послуги,¹ можуть придбати тільки службову зброю.²

До службової зброї згідно зі ст.4 зазначеного Закону належить вогнепальна гладкоствольна і нарізна короткоствольна зброя російського виробництва з дуловою енергією не більш 300 Дж, а також вогнепальна гладкоствольна довгоствольна зброя [1, с.31].

Службова зброя повинна виключати можливість ведення вогню чергами, нарізна службова зброя повинна мати відмінності від бойової ручної стрілецької зброї за типами та розмірами патрону, а від цивільної – за слідоутворенням на кулі і гільзі. Ємність магазину (барабану) службової зброї повинна бути не більш ніж 10 патронів. Кулі патронів до вогнепальної гладкоствольної і нарізної короткоствольної зброї не можуть мати сердечників із твердих матеріалів. Патрони до службової зброї повинні відповідати вимогам державних стандартів Російської Федерації [1, с.31].

Серед підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують діяльність недержавних правоохоронних суб'єктів, варто виділити Постанову Уряду РФ «Щодо питань приватної детективної й охоронної діяльності» від 14.08.1992 р. № 587 (у ред. Постанови Уряду РФ від 26.07.2000 р. № 561) і Інструкцію про порядок ліцензування і здійснення органами внутрішніх справ контролю за приватною детективною й охоронною діяльністю, затверджену Наказом МВС РФ від 22.08.1992 р., № 292.

Зазначені підзаконні акти суттєво конкретизують та доповнюють Закон «Про приватну детективну й охоронну діяльність у Російській Федерації». Зокрема, Постанова Уряду РФ № 587 від 14.08.1992 р., встановлює перелік об'єктів, що повинні охоронятися виключно державними правоохоронними структурами, містить перелік видів спеціальних засобів і видів озброєння, які дозволено використовувати у приватній детективній і охоронній діяльності, визначає правила застосування приватними детективами й охоронцями спеціальних засобів, умови, особливості і межі їхнього застосування.

В Інструкції про порядок ліцензування та здійснення органами внутрішніх справ контролю за приватною детективною й охоронною діяльністю

ну діяльність [1, с.18]. Стаття 8 даного Закону передбачає, що стосовно цих заявників забороняється проведення таких оперативно-розшукових заходів, як: обстеження приміщень, будинків, споруд, транспортних засобів; контроль поштових відправлень, телеграфних і інших повідомлень; прослуховування телефонних переговорів; зняття інформації з технічних каналів зв'язку [1, с.20].

¹ Згідно з ст.4 Даного Закону недержавні юридичні особи, що надають охоронно-детективні послуги, є юридичними особами з особливими статутними задачами [1, с.31].

² Згідно з ст. 2 Федерального Закону «Про зброю» зброя в РФ поділяється у залежності від цілей її використання, а також за основними параметрами і характеристиками на: цивільну; службову; бойову ручну і холодну [1, с.30].

визначені повноваження органів внутрішніх справ у сфері ліцензування приватної детективної й охоронної діяльності, порядок придбання, обліку, збереження і носіння спеціальних коштів і зброї, що використовуються у приватній детективній і охоронній діяльності, а також порядок контролю, його форми і види, який здійснюється органами внутрішніх справ за приватною детективною й охоронною діяльністю. Цією Інструкцією також визначені форми ліцензії на приватну детективну діяльність та на приватну охоронну діяльність, форма ліцензії на створення приватного охоронного підприємства, форми посвідчення особи приватного детектива й охоронця, а також форма висновку про анулювання ліцензії.

Короткий аналіз нормативно-правової бази Російської Федерації, що стосується діяльності недержавних правоохоронних структур, показує, що суспільні відносини в сфері недержавної охоронно-розшукової діяльності досить детально урегульовані як законами, так і підзаконними нормативно-правовими актами.

Контроль за діяльністю недержавних правоохоронних структур в Російській Федерації покладено на Міністерство внутрішніх справ. Приватні детективи й охоронці мають таке коло службових повноважень, яке дає їм можливість законно здійснювати свою діяльність.

На нашу думку, вітчизняному законодавцю варто врахувати досвід Росії в даній сфері при розробці відповідних законів і інших нормативно-правових актів, що стосуються діяльності недержавних правоохоронних структур.

Список літератури: 1. Частная детективная и охранная деятельность. М., 2004. 2. Овчаров А.В. Коррупция в сфере частной охранной и детективной деятельности. М., 2002. 3. Кваша Л.Ф. Негосударственные субъекты правоохранительной деятельности в Российской Федерации: Дисс... канд. юрид. наук. М., 1996.

Надійшла до редколегії 09.02.04

О.Є. Манюгіна

КОНСТИТУЦІЙНІ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ ВИБОРЧИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Наступна виборча президентська компанія 2004 р. привертає особливу увагу вітчизняних законодавців і науковців до питань належного забезпечення проголошеного ст.38 Конституції України права громадян обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також реалізації усієї системи конституційних виборчих прав.

Основою будь-якої демократичної держави є народовладдя. Тому, як зазначає О.В. Лаврінович, забезпечення принципів народовладдя, розкриття його потенціалу, пріоритет прав людини і громадянина, реформування держави на загальноновизнаних світових ідеях конституціоналізму є одним з найактуальніших питань[1, с.2-4].

Уся система виборчого права базується на принципах - основних ідеях, які є першоджерелом вищезгаданої системи. Принципи виборчого права